

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 3, Sayı: 7, Mart 2017, s. 23-29

Prof. Dr. Mehmet EVSİLE

Amasya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, mevsile@amasya.edu.tr

TÜRKİYE-SURİYE SINIRINDA YAŞANAN EKONOMİK VE SOSYAL PROBLEMLER (1923-1960)

Özet

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'nden ayrılan yerlerden birinin de Fransız mandasına giren Suriye-Filistin bölgesi olduğu bilinmektedir. Millî Mücadele ve Cumhuriyet dönemlerinde Suriye hakkında Fransa ile birtakım diplomatik belgeler imzalanmıştır. Buna rağmen Türkiye-Suriye sınırları boyunca bazı siyasî olaylar, kaçak sınır ticareti, bitki ve hayvan hastalıklarının Türkiye'deki hayvan ve bitki varlığına zarar vermesi gibi olaylar yaşanmıştır. Hatay'ın anavatana katılmasından ve bağımsızlığını almasından sonra Suriye, uluslar arası anlaşma hükümlerini de tanımamaya başlamıştır ki bu durum, iki ülke arasında problemlerin yaşanmasına yol açmıştır. Konunun siyasî boyutu üzerinde uluslar arası ilişkiler uzmanı ve siyaset bilimciler tarafından pek çok çalışma yapılmıştır. Bu makalede, ekonomik ve sosyal alanlarda yaşanan olaylar da Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi'nden elde edilen bilgilerle ortaya konularak literatüre kazandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye-Suriye İlişkileri, Suriye Sınırında Kaçakçılık, Çekirge İstilas, Suriye Sınırında Hayvan Hastalıkları.

ECONOMICAL AND SOCIAL PROBLEMS EXPERIENCED AT TURKEY-SYRIA BORDER (1923-1960)

Abstract

It is known that the region being segregated from Ottoman Empire and accepted the French mandate after the I. World War is Syria- Palestine region. Some diplomatic documents were signed with France about Syria during the Independence

and Republic periods. Despite of these, there were seen some political events, smuggling and plant and animal diseases along the Syria border and these problems affected the plant and animal life in Turkey. After the independence of Hatay, Syria refused to obey the international agreements. Such a case caused some problems between two countries. The international relationship experts and political scientists carried on many studies on the political issues arisen between two countries. In this study, the economical and social problems experienced were investigated based on the Turkish Assembly newspaper and offered to the literature.

Keywords: Turkey-Syria Relations, Smuggling at Syria Border, Grasshopper Invasion, Animal Diseases at Syria Border

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan Suriye'nin bağımsızlığını kazandığı tarihe kadar (1923-1946) Türkiye-Suriye ilişkileri, 20 Ekim 1921 tarihinde Ankara'da imzalanan Türk-Fransız Anlaşması, 30 Mayıs 1926'da Fransa ile imzalanan Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi ve 30 Mart 1940'da Fransa ile imzalanan Türkiye-Suriye Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi gibi üç diplomatik belge hükümleri çerçevesinde değerlendirilebilir. Bunlardan ilki olan 20 Ekim 1921 tarihli Ankara Anlaşması'nın 13. Maddesinde, "Yerleşmiş ya da yarı göçebe halktan sekizinci maddede belirlenen sınır çizgisinin öte ya da beri yanında bulunan çayırlarda intifa ya da mülkiyet hakkına sahip olanlar, haklarını eskiden olduğu gibi kullanmayı sürdürecektir. Bunlar işletme gereksinimleri için özgürce ve hiçbir gümrük vergisi ya da çayır için resim, ne de başka ca hiçbir ücret vermeksizin, sınır çizgisinin bir yanından öteki yanına, yavrularıyla birlikte hayvanlarını, araç ve takımlarını, tohumlarını ve ürünlerini götürebileceklerdir. Bunlara ilişkin vergi ve resimleri yerleştikleri ülkede ödemek zorunluluğu kararlaştırılmıştır." hükmü yer almaktadır¹. 30 Mayıs 1926 tarihli Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi, sadece Türkiye-Suriye sınırını çizmekle kalmayıp, genel olarak Türk-Fransız münasebetlerini de düzenlemekteydi. İki ülke arasında Suriye konusunda çıkan anlaşmazlıkların, barışçı yollarla çözüleceği hükmü kabul edilmiştir². 30 Mart 1940 tarihli Türkiye-Suriye Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi'nin 6. Maddesinde ise, "Üçüncü maddede gösterilen makamların çalışmalarında uyum sağlamak üzere, Bağlı Yüksek Taraflar, iki taraftan her birinin eşit sayıdaki temsilcilerden oluşan bir Türkiye-Suriye Sürekli Sınır Komisyonu kuracaklardır...Sürekli Komisyon Birinci ve İkinci derecede sınır makamları arasında anlaşmaya varılamayan sınır sorunlarını anlaşma yolu ile çözmeğe çaba gösterecek; bundan başka, sınır üzerinde alınmasını yararlı göreceği önlemleri temsil eden Hükümetlerden her birinin onayına sunacaktır" hükmünü öne çıkarmıştır³.

---

¹ İsmail SOYSAL; Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları, 1.Cilt (1920-1945), Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1983, s.52.

² Fahir ARMAOĞLU; 20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1980, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1983, s.323-324.

³ İ. SOYSAL; a.g.e. S.620.

Bu belgelerin açık hükümlerine rağmen Türkiye-Suriye sınırında, zaman zaman ihtilâflar çıkmış, özellikle kaçak ticaret bir türlü önlenememiş, sınırın Suriye tarafından Türkiye tarafına geçen bitki zararlıları ve hayvan hastalıklarının önüne geçilememiştir.

Daha sonra 1939'da Hatay'ın Türkiye'ye katılması, Türkiye-Suriye ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiş; II. Dünya Savaşı sonrası bloklara ayrılan dünyada Türkiye ve Suriye'nin çıkarlarını farklı bloklarda görmeleri, Ortadoğu'da gelişen olaylarda bu iki ülkenin karşı karşıya gelmesine sebep olmuştur. Türkiye-Suriye ilişkileri Ortadoğu'da gelişen olaylara paralel olarak gerginleşmiştir⁴. Çünkü Suriye, 1946'dan sonra uluslararası anlaşma ve sözleşme hükümlerini tanımamış, sınır boylarındaki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının sosyal ve kültürel haklarını vermemiş ve pek çok ihlaller yaparak sıkıntılar yaşanmasına sebep olmuştur.

Hayvan ve Bitki Hastalıkları

Suriye sınırından kaynaklanan hayvan hastalıkları ve bitki zararlıları konusu, Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kurul gündeminde pek çok defa görüşülmüştür. Doğu ve güney hudutlarının tamamen açık olmasından dolayı Irak ve Suriye'den gelen hayvan ve ziraî hastalıkların Türkiye'nin hayvan ve bitki varlığına zarar verdiği ilk olarak Mersin milletvekili Ali Rıza Bey tarafından dile getirilmiştir⁵. Ziraat Vekili Sabri Bey, bu ifadelerle ilâve olarak, Suriye, Irak ve İran'dan gelen sığır vebası ile mücadele için veteriner teşkilâtının görevinin başında olduğunu ve mücadeleye devam edeceğini söylemiştir⁶. Konu, aradan dokuz sene geçtikten sonra tekrar gündeme gelmiştir. Kırşehir milletvekili Ali Rıza ESEN, İran, Irak ve Suriye'de veteriner teşkilâtı olmadığı için oralarda hayvan hastalıklarının devam ettiğini ve sınır boyunda bulunan köylerimizdeki hayvan varlığını tehdit ettiğini ifade etmiştir⁷.

Milletvekilleri ve ilgili bakanların şikâyetçi oldukları çekirge sürülerinin gelişiyile yaşanan sıkıntılar, 1926 yılından 1947 yılına kadar yedi defa Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine getirilmiştir. İlk olarak Ziraat Bakanı Sabri Bey, 17 Mayıs 1926 tarihinde Suriye'den gelen çekirge sürülerinin sekiz on vilâyetimizi çok büyük bir tehlike altında bıraktığına dikkat çekmiş; bu felâketin bir sonraki seneye kadar ortadan kaldırılması için üçyüz bin liraya ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir⁸. Bundan iki yıl sonra İktisat Vekili Mustafa Rahmi Bey, tekrar çekirge sürülerinden şikâyetçi olmuştur⁹: "Biz her sene çekirgeyi imha ediyoruz. Teşkilâtımız buna kifayet ediyor. Fakat her sene hariçten, Suriye'den geliyor. Gelmezse Türkiye çekirge afetinden masun kalmış olacaktır. Bu sene yine Sudan çekirgesinin uçkun halinde Mardin havalisine hücum ettiğini haber aldık. Bu muhtemel tecavüze karşı müteyakkız bulunduğumuz için derhal mücadele ve imha tedabirini aldık." İki yıl sonra gelen Sudan çekirgelerinin daha geniş bir alanda etkili olduğu ve mücadelede bazı zorlukların yaşandığı o günkü İktisat Vekili tarafından

---

⁴ Hasan DURAN;" Adana Protokolü Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri", Ortadoğu Yıllığı, 2011, s.501-518.

⁵ Ali Rıza Bey (Mardin); 15.07.1926, TBMM, Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (2.Dönem), Cilt: 25, s.226.

⁶ Ziraat Vekili Sabri Bey (Saruhan); 15.07.1926, TBMM, TBMM ZC (2.Dönem), Cilt: 25, s.222.

⁷ Ali Rıza ESEN (Kırşehir); 25.05.1935, TBMM, TBMM ZC (5.Dönem), Cilt: 3, s.268.

⁸ Ziraat Vekili Sabri Bey (Saruhan); 15.07.1926, TBMM, TBMM ZC (2.Dönem), Cilt: 25, s.223 ve 231.

⁹ İktisat Vekili Mustafa Rahmi Bey (İzmir); 24.04.1928, TBMM, TBMM ZC (3.Dönem), Cilt: 3, s.248.

açıklanmıştır¹⁰. 1947 yılında da Irak, Suriye ve Lübnan'dan gelen çekirge sürülerinin Anadolu'yu geçip ta Karadeniz kıyılarına kadar olan yerlerde zarar verdiği açıklanmıştır¹¹.

Suriye üzerinden gelen diğer bir sıkıntı da süne zararlısı olmuştur. 1928 yılında bu konuyu gündeme getiren İktisat Vekili, "... çok tehlikeli bir haşeredir. Üç buçuk seneden beri Suriye'de tahribat yapmıştır ve tedricen şimale gelerek geçen sene Gaziantep havalisinde bazı araziye ve Ceyhan'ın bir kısım arazisine sirayet etmiştir" demiştir¹². 1942 yılında İran'dan gelen sünenin Diyarbakır havalisine zarar verdiği de tesbit edilmiştir¹³.

Kaçakçılık Faaliyetleri

Türkiye-Suriye sınırında kaçakçılık faaliyetleri de meclis zabıtlarında önemli bir yer tutmaktadır. Herşeyden önce kaçakçılığın sebepleri üzerinde durulmuştur. Türkiye içerisinde ticaret metanın şehirler arası nakliye ücretlerinin yüksek oluşu sebebiyle, halkın Gaziantep üzerinden Halep ile ticarete yöneldiği¹⁴; yine Gaziantep çevresindeki halkın Türk parasını kullanmaya alışmamış olması dolayısıyla, alışkın oldukları gümüş para ile Halep'ten alışveriş yapmayı tercih etmelerinin, sınır boyunca ticaretin kaçak yollardan yapılmasına yol açtığı, hattâ bu için Sivas'a kadar sirayet ettiği tesbit edilmiştir¹⁵.

Türkiye'nin ticaretten vergi almasının, bu vergiyi ödemek istemeyenleri kaçak ticaret yapmaya teşvik ettiği, 1931 yılında İçişleri Bakanı Şükrü Kaya Bey tarafından da ifade edilmiştir¹⁶. Ayrıca Hatay'ın Türkiye'ye ilhakından sonra mağazalarda bulunan Suriye menşeli mallar, gümrük vergisi işlemine tabi tutulmamıştır. Bu durum da kaçakçılığı artırmıştır. Çünkü Suriye tarafından kaçak mal getirenler yakalandığı zaman, bu malların, Hatay'ın ilhakından önce dükkânlarında bulunduğunu ifade ederek, kaçak mallarına meşruiyet kazandırmışlardır¹⁷. Kaçakçılığın devam etmesinin bir sebebinin de, gümrük muhafaza teşkilâtının çalışma sisteminin yetersizliği olduğu ifade edilmiştir. Gümrük muhafaza teşkilâtının, kontrol faaliyetlerini tam sınır boylarında değil de, sınırdan epeyce mesafe içerde yapmış olması, sınır boylarındaki kaçakçılık faaliyetlerine ortam hazırlamıştır¹⁸. Esasen kaçakçılığı silâh kullanarak önlemek yerine, özellikle yurt içindeki fiyatları cazip hale getirecek ekonomik tedbirlerin de alınması gerektiğine dikkat çekilmiştir¹⁹. Millî Korunma Kanunu'na dayanarak bazı şehirlerde iktisadî ve ticarî faaliyetlerin yasaklanması, bu şehirlerde kaçakçılık faaliyetlerine zemin hazırlamıştır²⁰. Bunlardan başka Suriye, Lübnan ve Yunanistan'a insülin ve antibiyotik türü ilaçların da Türkiye üze-

¹⁰ İktisat Vekili Şakir Bey (Edirne); 15.07.1930, TBMM, TBMM ZC (3.Dönem), Cilt: 19, s.119.

¹¹ Abidin EGE (Denizli); 30.12.1947, TBMM, Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (8.Dönem), Cilt: 8, s.774.

¹² İktisat Vekili Mustafa Rahmi Bey (İzmir); 25.04.1928, TBMM, TBMM ZC (3.Dönem), Cilt: 3, s.260.

¹³ Ziraat Vekili Muhlis ERKMEN (Kütahya); 27.05.1942, TBMM, TBMM ZC (6.Dönem), Cilt: 25, s.358-359.

¹⁴ Ahmet Remzi Bey (Gaziantep); 21.04.1928, TBMM, TBMM ZC (3.Dönem), Cilt: 3, s.182.

¹⁵ Emir Bey (Eskişehir); 21.04.1928, TBMM, TBMM ZC (3.Dönem), Cilt: 3, s.181.

¹⁶ Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey (Muğla); 15.07.1931, TBMM, TBMM ZC (4.Dönem), Cilt: 3, s.122.

¹⁷ Gümrük ve İnhisarlar Vekili Raif KARADENİZ (Trabzon); 28.05.1940, TBMM, TBMM ZC (6.Dönem), Cilt: 11, s.317-318.

¹⁸ Dr. Abdurrahman MELEK (Gaziantep); 28.05.1940, TBMM, TBMM ZC (6.Dönem), Cilt: 11, s.314.

¹⁹ General Seyfi DÜZGÖREN (Mardin); 26.12.1946, TBMM, TBMM TD (8.Dönem), Cilt: 3, s.579-580.

²⁰ Hüsametdin TUĞAÇ (Kars); 27.02.1949, TBMM, TBMM TD (8.Dönem), Cilt: 16, s.835.

rinden kaçak yollarla götürüldüğü, buna bağlı olarak Türkiye’de bu ilâçların miktarında eksilmeler ve sıkıntılar yaşandığı bilinmektedir²¹.

Bütün bunlara karşılık, Suriye sınırının durumu ve alınacak tedbirler konusunda da müzakereler yapılmıştır. Samsun milletvekili Hadi UZER’in tesbitleri şöyledir²²: “1- Güney hududu, tabii arızalardan mahrum, her noktasından kolaylıkla geçit veren, kaçakçılık imkânlarını müsait kılan bir genişliktedir. 2- Bu huduttaki komşumuz, maalesef kaçakçılığı meşru ve mübah telâkki eden, komşuluk münasebetlerinin icabları ile kabil-i telif olmayacak derecede bunlara müsamahalı davranan ve kaçakçıların açıktan hamisi ve yuvası halinde görülen bir manzara arz etmektedir. 3- Bazı eşyaların fiyatları arasında tahrik edici büyük farkların mevcudiyeti de, kaçakçılığın çoğalmasında mühim birer âmil ve müessir olmaktadır.”

Suriye sınırındaki kaçakçılığı önlemek için, sınır boyundaki güvenlik kuvvetlerinin motorize hale getirilmesi²³; buğday, Antep fıstığı, bağırsak gibi Suriye’ye kaçması mümkün olan ürünler için, mevcutların ve hareketlerin kayıt altına alınacağı beyannâme sistemine geçiş sağlanmış²⁴, fiilî anlamda da hududun Türkiye tarafında, kaçakçıların sıkça geçtiği mahallerde mayın tarlaları oluşturulmuştur²⁵.

Arazi Problemleri

Suriye sınırının demiryolu hattı boyunca devam ettiği; bu hattın kuzeyinin Türkiye, güneyinin Suriye toprağı olduğu, büyük bir kısmının tabii bir sınır olmadığı ve özellikle Türkiye’nin gümrük muameleleri gibi işleri yapmasına engel teşkil ettiği şeklindeki sıkıntılar dile getirilerek bu halin sınır kaçakçılığına yol açtığı ve bir yılda Türkiye’nin bir milyon lira gelirine engel olduğu ilgililer tarafından ifade edilmiştir²⁶. Suriye sınırının düzensiz oluşundan kaynaklanan problemlerin Fransa ile yapılan görüşmelerle halledilmeye çalışıldığı dönemin Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey tarafından birkaç defa ifade edilmiş olmakla beraber²⁷, bu konudaki problemlerin daha uzun yıllar devam ettiği anlaşılmaktadır²⁸.

Özellikle 1950’lerden sonra Suriye’de yeni bir rejimin kurulmasıyla, Türk vatandaşlarının Suriye tarafında sahip oldukları araziye kullanma konusunda sıkıntılar yaşanmaya başlamıştır. Yeni rejim bir toprak reformu yaparak, mülkiyeti Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına ait toprakları, kendi ülkesindeki topraksız vatandaşlarına tevzi etmeye başlamıştır ki, bu durum, iki ülke arasında önemli sıkıntılara yol açmıştır²⁹.

Benzer kısıtlamaların ekonomik hayatta da uygulandığı görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriye’de bulunan arazilerinden elde ettikleri ürün Türkiye tarafına taşınırken, Suriye hükümetinin anlaşma hükümlerine aykırı olarak, ürün miktarının yüzde 7’si

---

²¹ Burhanettin ONAT (Antalya); 22.02.1958, TBMM, TBMM ZC (11.Dönem), Cilt: 2, s.377.

²² Hadi UZER (Samsun); 27.02.1956, TBMM, TBMM ZC (10.Dönem), Cilt: 10, s.1007.

²³ Hadi UZER (Samsun); 27.02.1956, TBMM, TBMM ZC (10.Dönem), Cilt: 10, s.1008.

²⁴ Gümrük ve İnhisarlar Vekili Hadi HÜSMAN (İstanbul); 27.0.1956, TBMM, TBMM ZC (10.Dönem), Cilt: 10, s.798.

²⁵ Ziyat EBUZZİYA (Konya); 25.02.1956, TBMM, TBMM ZC (10.Dönem), Cilt: 10, s.733.

²⁶ Ali Cenani Bey (Gaziantep); 20.02.1924, TBMM, TBMM ZC (2.Dönem), Cilt: 6, s.178-179.

²⁷ Hariciye Vekili Doktor Tevfik Rüştü Bey (İzmir); 19.05.1929, TBMM, TBMM ZC (3.Dönem), Cilt: 12, s.65.

²⁸ Abdurrahman MELEK (Hatay); 26.02.1952, TBMM, TBMM TD (9.Dönem), Cilt: 13, s.900.

²⁹ Aziz URUS (Mardin); 26.02.1952, TBMM, TBMM TD (9.Dönem), Cilt: 13, s.901.

oranında “İntaç Vergisi” aldığı hakkında şikâyetler dile getirilmiştir³⁰: “Ankara İtilâfnâmesi’nin 13. Maddesinde, vatandaşlarımızın oradaki mahsullerini resimsiz geçirecek, vergisiz geçirecek diye yazılıdır. İntaç Vergisi vermek için günlerce dolaşılıyor, kazaya gidecek, oradan hey’et getirilecek, keşfettirilecek, kıymeti hakkında beyannâme verecek, şu, bu... Bunlar, bu mahsul vergisini o kadar genişletiyorlar ki, geçen sene sokaklarda zeytin ağaçları kurumuştu. Gözyaşı içinde bu kuruyan ağaçların odunları hiç olmazsa bu tarafa geçirilmek istendi. Fakat bundan dahi İntaç Vergisi alınmadan geçirilmedi.”

Sosyal ve Kültürel Problemler

1921 yılında imzalanan Ankara Anlaşması’nın Suriye ve özellikle Hatay bölgesindeki Türklere verilen kültürel hakların yaşanmasında 1945 yılına kadar ciddi problemler yaşanmamış, fakat Suriye’nin istiklâlini almasından sonra anlaşma maddelerini ihlâl etmeye başlamışlardır. 500 bin Türk’ün bulunduğu Azans, Beydili ve Hazine nahiyeleri ve buralara bağlı olan yerlerde Türk kültürünün geliştirilmesi engellenmeye başlanmıştır. Milletvekili çıkarma hakları önlenmiş, okullardan Türkçe kaldırılmış, verilen dilekçelerin Arapça yazılması istenmiştir³¹.

Suriye’nin Büyük Suriye oluşturmak düşüncesiyle Hatay’ın anavatana ilhakından sonra diplomatik yollarla, bu duruma aykırı hareketler sergilemiş, hattâ Hatay’ı Suriye hudutları içinde gösteren haritalar yayınlamak suretiyle propaganda faaliyetlerine de girişmişlerdir³².

Sonuç

Yukardaki örneklerden anlaşıldığı üzere Türkiye-Suriye sınırındaki ilişkiler, problemlidir. Başlangıçtan itibaren Türkiye ve Fransa arasında imzalanan anlaşma ve sözleşmeler, problemleri çözmeye yeterli olmamıştır. Suriye’nin bağımsızlığını ilân etmesinden sonra, uluslararası belgelerdeki hükümleri daha fazla ihlâl etmeye başladığı görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye ile Suriye’nin farklı ittifaklar içerisinde yer almaları, sınır boylarındaki sıkıntıları daha da artırmıştır. Siyasî problemlere ilâve olarak, arazi problemleri, sınır kaçakçılığı, gümrük mevzuatının ihlâli ve hayvan ve bitki haşerelerinin Türkiye’ye zarar verici bir konuma gelmesinden sonra; Hatay’ın ilhaki, su problemleri ile devam eden akış, günümüzde Suriye’deki iç savaş ortamının Türkiye’ye etkileri ile devam etmektedir.

KAYNAKLAR

ARMAOĞLU, Fahir; 20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1980, Türkiye İş Bankası Kültür

Yayınları, Ankara, 1983.

DURAN, Hasan; “Adana Protokolü Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri”, Ortadoğu Yıllığı,

2011, s.501-518.

SOYSAL, İsmail; Türkiye’nin Siyasal Andlaşmaları, 1.Cilt (1920-1945), Türk Tarih

Kurumu Yayını, Ankara, 1983.

---

³⁰ Galip KINOĞLU (Gaziantep); 24.02.1953, TBMM, TBMM TD (9.Dönem), Cilt: 20, s.861-862.

³¹ Tayfur SÖKMEN (Hatay); 24.02.1954, TBMM, TBMM ZC (9.Dönem), Cilt: 28, s.798.

³² Cavit YURTMAN (Hatay); 24.02.1954, TBMM, TBMM ZC (9.Dönem), Cilt: 28, s.794.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (8.Dönem), Cilt: 3, Ankara, 1947.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (8.Dönem), Cilt: 8, Ankara, 1948.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (8.Dönem), Cilt: 16, Ankara, 1949.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (9.Dönem), Cilt: 13, Ankara, 1952.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (9.Dönem), Cilt: 20, Ankara, 1953.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (2.Dönem), Cilt: 6, Ankara, 1968,
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (2.Dönem), Cilt: 25, Ankara.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (3.Dönem), Cilt: 3, Ankara.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (3.Dönem), Cilt: 12, Ankara.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (3.Dönem), Cilt: 19, Ankara.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (4.Dönem), Cilt: 3, Ankara, 1931.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (5.Dönem), Cilt: 3, Ankara, 1935.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (6.Dönem), Cilt: 11, Ankara, 1940.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (6.Dönem), Cilt: 25, Ankara, 1942.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (9.Dönem), Cilt: 28, Ankara, 1954.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (10.Dönem), Cilt: 10, Ankara, 1956.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (11.Dönem), Cilt: 2, Ankara, 1958.